

به نام خدا

نشست ارائه یافته‌های طرح پژوهشی با عنوان "بررسی تاثیر نظام جاری جبران خدمات معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان" با ارائه آقای علیرضا محمدی و با حضور جناب آقای دکتر عصاره (رئیس محترم پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش)، آقای دکتر فرهاد کریمی (رئیس پژوهشگاه توسعه و تربیت)، آقای دکتر انصاری (مدیرگروه پژوهشی اقتصاد و نیروی انسانی آموزش و پرورش پژوهشگاه توسعه و تربیت)، نمایندگان محترم معاونت‌ها و سازمان‌های حوزه ستادی وزارت آموزش و پرورش (معاونت توسعه مدیریت و پشتیبانی، مرکز منابع انسانی، شورای عالی آموزش و پرورش، مرکز اطلاع‌رسانی و روابط عمومی)، نمایندگان محترم سازمان برنامه و بودجه کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی...، اعضای محترم هیات علمی و کارشناسان پژوهشگاه توسعه و تربیت و پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش در روز چهارشنبه مورخ ۸ شهریور ۱۳۹۶ از ساعت ۱۰-۱۲ برگزار شد.

در آغاز جلسه آقای دکتر کریمی (رئیس پژوهشگاه توسعه و تربیت)، ضمن خیرمقدم به حضار محترم به معرفی پژوهش حاضر پرداخت و از همکاران گروه پژوهشی اقتصاد و منابع انسانی پژوهشگاه توسعه و تربیت به خاطر توجه به مسایل اقتصاد آموزش و پرورش تشکر کرد. در ادامه اهم یافته‌های پژوهش به شرح زیر توسط آقای دکتر محمدی ارائه شد:

اهداف کلی مطالعه حاضر به قرار زیر است:

• شناسایی الگوی حاکم بر نظام حقوق و دستمزد معلمان در ایران

• تبیین رابطه حقوق و دستمزد و مولفه‌های موجود در آن با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

پس از بیان اهمیت نظام حقوق و دستمزد در دستیابی به آموزش باکیفیت و توسعه پایدار، جایگاه اصلاح نظام حقوق و دستمزد در اسناد بالادستی شامل سیاست‌های کلی نظام اداری ابلاغی مقام معظم رهبری در اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۸۹، سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش ابلاغی مقام معظم رهبری در اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۲، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه ششم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشور ارائه شد.

سپس انواع الگوهای جبران خدمات معلمان به شرح زیر معرفی شدند: ۱. نظام پرداخت همسان حقوق ۲. نظام حقوق و دستمزد وابسته به تقاضا ۳. نظام پرداخت مبتنی بر شایستگی ۴. نظام پرداخت مبتنی بر عملکرد
برای پاسخ به سؤال اول پژوهش، (شناسایی عوامل موثر بر میزان دریافتی معلمان) تمامی کارکنان آموزشی مدارس دولتی کشور، به عنوان جامعه آماری مورد توجه قرار گرفتند. لازم به ذکر است که معلمان مدارس غیردولتی، کارکنان ستادی و اداری در حیطه جامعه آماری مذکور قرار نگرفتند. نمونه انتخابی شامل ۱۰۱۷۰ نفر از کارکنان شاغل وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۴ بود که به‌طور تصادفی از سامانه آماری وزارت آموزش و پرورش (بکفا) انتخاب شدند.

به منظور تشخیص متغیرهای مستقلی که بیشترین اثر را بر میزان دریافتی معلمان دارند، از ضرایب رگرسیون بتا استاندارد شده استفاده شد. نتایج این برآورد در کنار ضرایب بتا رایج ارائه شده است. نتایج نشان داد سابقه خدمت با تفاوتی چشمگیر نسبت به سایر متغیرها، بیشترین اثر را بر میزان دریافتی معلمان دارد. دارا بودن پست سازمانی، میزان تحصیلات، خدمت در مناطق روستایی و جنسیت، رتبه‌های بعدی را در توضیح میزان تغییرات دریافتی معلمان دارند. بدین ترتیب ملاحظه شد که **مولفه‌های سابقه خدمت و مدرک تحصیلی** از جمله عوامل اصلی حاکم بر الگوی نظام پرداخت معلمان در کشور بوده و این الگو با نظام پرداخت همسان حقوق قرابتی نزدیک دارد.

برای پاسخ به سوال دوم پژوهش (الگو و مولفه‌های اصلی آن تا چه میزان در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دخیل هستند؟) به شرح زیر عمل شد:

پس از مرور ادبیات مرتبط با رابطه ویژگی‌های معلم با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز با تاکید بر نظام پرداخت، تمام دانش‌آموزان دختر و پسر پایه سوم راهنمایی به عنوان جامعه پژوهش، مورد نظر قرار گرفتند. نمونه مورد مطالعه، دانش‌آموزان پایه هشتم شرکت‌کننده در آزمون تیمز ۲۰۱۵ می‌باشند. لازم به ذکر است که ۶۱۳۰ دانش‌آموز در آزمون تیمز سال ۲۰۱۵ شرکت داشته‌اند.

برای بررسی اثر حقوق و دستمزد معلم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز، از تابع تولید پیشرفت تحصیلی در مقطع زمانی مشخص از مدل اثرات ثابت دانش‌آموز استفاده شد. وجود نمرات دروس علوم و ریاضی در مطالعات تیمز امکان استفاده از این مدل را فراهم نمود. با برآورد این مدل اثرات ثابت، اثر انتخاب غیرتصادفی دانش‌آموزان بر حسب مدرسه و معلم از بین می‌رود.

تحلیل‌های به عمل آمده نشان داد که ضریب سابقه خدمت معلم، رابطه معنی‌دار با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز دارد. بر این اساس افزایش سابقه خدمت بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز اثر مثبت دارد. اما این اثر روندی کاهنده دارد؛ بدین معنی که هر چه میزان سابقه خدمت بیشتر می‌شود، اثر افزایشی سنوات کاری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، کمتر خود را نشان می‌دهد. ضریب منفی مربع سابقه خدمت در جدول گویای این نکته می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که دارا بودن تجربه تحصیل در مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری توسط معلمان، با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان آنها رابطه معنی‌داری دارد.

طبق برآوردها، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با لگاریتم حقوق ماهانه معلم رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار دارد و حقوق بالاتر معلمان می‌تواند موجب بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از طریق تلاش بیشتر معلم، جذب افراد با کیفیت‌تر به حرفه معلمی یا ایجاد انگیزه برای ماندن در مدارس شود.

پس از ارائه مطالب، اعضاء حاضر در جلسه نظرات و پیشنهادهای خود را بیان نمودند:

جناب آقای دکتر علیرضا عصاره: حقوق و دستمزد تنها مولفه جبران خدمات معلمان نیست و پیرو صحبت‌های آقای دکتر جهانگیری در مراسم معارفه وزیر محترم آموزش و پرورش، افزایش حقوق معلمان در قالب رتبه‌بندی انگیزه کافی را برای معلمان به دنبال نداشته است. طبق این پژوهش معلم باید دوره تربیت معلمی و آموزشی ببیند و کاربست چنین پژوهش‌هایی می‌تواند در معلمان ایجاد انگیزه کند.

جناب آقای محمدجواد محسنی نیا (کارشناس سازمان برنامه و بودجه): این دسته موضوعات پژوهشی بسیار قابل توجه است و آنچه در اقتصاد آموزش مورد غفلت قرار گرفته است کارهای پژوهشی این چینی است، که جای تقدیر و تشکر از گروه اقتصاد و پژوهش‌کده تعلیم و تربیت دارد. ایشان در ادامه به دو مقوله بسیار مهم اشاره کردند: ۱- وزارت آموزش و پرورش در بررسی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان چقدر از نتایج آزمون‌های تیمز و پرلز استفاده می‌کند؟ این آزمون‌ها چه اثراتی داشته است؟ و تاکنون نتایج تیمز و پرلز چه تحولی در آموزش و پرورش ایجاد کرده است؟ مهمترین نقش وزیر محترم آموزش و پرورش این است که ببیند پیشرفت تحصیلی و عملکرد یادگیری چگونه اتفاق می‌افتد و میزان یادگیری چقدر است؟ طبق اطلاع ما میزان یادگیری برخی دروس خیلی پایین است.

۱. آنچه در آموزش و پرورش اجرا شد، نظام رتبه‌بندی نبود، بلکه ترمیم حقوق بود که خیلی از دستگاه‌ها مثل قوه قضاییه از آن استفاده می‌کنند. آموزش و پرورش در مورد الگوی دستمزد معلمان، راهبرد معین ندارد. نباید در این زمینه تسلیم الگوی حقوق و دستمزد سازمان امور اداری کشور شد. وزارت آموزش و پرورش باید به دنبال نظام دستمزد خاص خودش باشد. فاصله تبعیض آمیزی بین حقوق و مزایای معلمان و سایر دستگاه‌ها وجود دارد. بنابراین تا آموزش و پرورش به دنبال تنظیم الگوی حقوق و دستمزد نباشد، نمی‌تواند به نظام رتبه‌بندی، صلاحیت و شایستگی دست پیدا کند، همچنان که حقوق و دستمزد با بحث رتبه‌بندی با یکدیگر عجین هستند و لازم و ملزوم یکدیگرند. البته شورای عالی آموزش و پرورش حدود یکسال که به این موضوع ورود کرده و کار می‌کنند. ۲- تفاوت حقوق معلمان و کارکنان آموزش و پرورش با کارکنان دانشگاه‌ها و نیز اعضای هیات علمی باید مطالبه آموزش و پرورش باشد. ۳- متن برخی کتاب‌های درسی نظیر ریاضی، حتی برای برخی معلمان هم قابل درک نیست و وزارت آموزش و پرورش می‌بایست بداند که برای کتاب‌های درسی چه اتفاقی دارد می‌افتد.

سرکار خانم طاهره عدل‌بند (سازمان برنامه و بودجه): در این پژوهش از نتایج آزمون‌های تیمز و پرلز در حوزه علوم و ریاضی استفاده شده و سایر رشته‌ها و دروس مغفول مانده است. خوب بود که از نتایج امتحانات مدارس و ریزنمرات سایر دروس به عنوان یک متغیر در این پژوهش استفاده می‌شد. ایشان در ادامه سوال کردند که اینکه گفته شده تاثیر سابقه خدمت روی پیشرفت تحصیلی کاهنده بوده است به چه معنی است؟ دیگر اینکه اجرای نظام رتبه‌بندی در ابتدای کار خیلی مبهم بوده و با شتاب‌زدگی عمل شده که نارضایتی‌هایی به دنبال

داشته است. در صورتی که که باید صلاحیت حرفه‌ای معلم و افراد واجد شرایط شناسایی می‌شد و بر حسب آن پرداخت‌ها صورت می‌گرفت.

دکتر انصاری (مدیر گروه پژوهشی اقتصاد آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت): دسترسی به اطلاعات در آموزش و پرورش به طور عام و به طور مشخص دسترسی به اطلاعات پرسنلی و مالی دشوار است، البته جا دارد از همکاران دفتر بودجه وزارت متبوع جهت دسترسی به اطلاعات مربوط به این پژوهش سپاسگزاری کنم. به جز آزمون‌های تیمز و پرلز که نسبتاً استاندارد هستند، آزمون‌های استاندارد در سطح ملی در سایر دروس وجود ندارد. ایشان در ادامه به روش آماری مورد استفاده در این مطالعه (اقتصاد سنجی و تحلیل رگرسیون) و به روز بودن این روش اشاره نمودند و سوالی را در خصوص امکان تراجم داده‌های مورد استفاده در الگو (حقوق و سابقه خدمت) مطرح نمودند.

دکتر متین: بهتر است با نگاه جامعه‌شناسی و در نظر گرفتن ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی به قضیه نگاه کنیم. نگاه صرف به حقوق و دستمزد ممکن است ما را به هدف نرساند، همچنان که با وجود پرداختی بهتر در دانشگاه‌ها، خروجی دانشگاه‌ها نیز چندان مطلوب نیست. لذا جا دارد از بعد جامعه‌شناسی نیز به موضوع نگاه شود.

در ادامه آقای دکتر کریمی ضمن تشکر از مجری پژوهش توضیحاتی در این زمینه ارائه کرد که: این پژوهش و مجموعه طرح‌های پژوهشی پژوهشکده تعلیم و تربیت در سه سال اخیر، مبتنی بر راهکارهای سند تحول بوده است و برای هر کدام از راهکارهای سند تحول یک یا دو پژوهش پشتیبان تعریف شده است. این پژوهش در راستای هدف عملیاتی ۱۲ سند تحول (راهکار ۱-۱۲) طراحی و تدوین شده. جای پژوهش‌های حوزه اقتصاد آموزش و پرورش در مجموعه پژوهش‌های وزارت آموزش و پرورش خالی است و از اهتمام گروه اقتصاد به مباحث این حوزه تشکر می‌کنیم.

این پژوهش کاملاً نشان می‌دهد که نظام پرداخت حقوق و مزایای همسان در آموزش و پرورش برقرار است نظام موجود به عملکرد بهتر و کیفیت بهتر معلمان حساس نیست. چنین نظام پرداختی قطعاً عادلانه، منطقی و انگیزش آفرین نیست و به پیشرفت تحصیلی دانش آموز هیچ کمکی نمی‌کند، لذا اصلاح نظام جبران خدمات معلمان با توجه به مهارت‌های کسب شده معلمان و اثر افزوده معلمان بر پیشرفت تحصیلی و بازده‌های تربیتی دانش آموزان ضرورت دارد.